

проектных задач репродуктивного, проблемно-поискового и творческого характера.

Ключевые слова: будущие учителя технологий, художественно-проектная подготовка, критерии оценки, уровень знаний и умений, тестовые задания, художественно-проектная задача, педагогический контроль.

KURACH M. Peculiarities of determining the art and design knowledge and skills of the future teachers of technology.

The article determines and proves the criteria and indicators of formation of art and design knowledge and skills of the future teachers of technology. Four levels of art and design students' training are distinguished on the basis of the determined indicators. The characteristics of reproductive, partially converting, reconstructive and creative levels of art and design knowledge and skills of future teachers of technology is suggested. The level of formation of art and design knowledge and skills was set up in the process of long-term psychological and pedagogical observation, individual interviews with teachers and students, according to the analysis of the current students' progress, doing tests, art and design tasks of reproductive, problem-search and creative nature.

Keywords: future teachers of technology, art and design training, criteria of evaluation, the level of knowledge and skills, tests, art and design task, pedagogical control.

УДК 378.637.016:78

Ленд'єл-Сяркевич А. А.

ЕСТЕТИЧНІ КАТЕГОРІЇ ПРЕКРАСНОГО Й ПІДНЕСЕНОГО ЯК СВИТОГЛЯДНІ ДОМІНАНТИ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОСУ В ЕТНОКУЛЬТУРНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

У статті розглядаються особливості елементів етнонаціональної структури українського суспільства, розкривається роль естетичних цінностей в уявленнях українського етносу та відповідні наслідки для етнонаціонального розвитку української держави, які впливають на формування етнокультурної підготовленості майбутнього вчителя музики.

Ключові слова: етнокультурна підготовка, навчальна діяльність, професійні здібності, професійна індивідуальність.

Зростання етнізації освіти наприкінці ХХ – початку ХХІ століття мало значний вплив на систему професійної мистецької освіти майбутніх учителів музики. Серед чинників, які вплинули на цей процес, можна умовно виокремити політичні, соціально-економічні, соціально-культурні та наукові. Ці галузі суспільного буття у всі часи відігравали істотну роль у становленні сфери освіти, додаючи їй певну спрямованість і формуючи характер освітніх парадигм. На посилення етнічної складової в освіті вплинули, з одного боку, ідеї “транснаціоналізму”, “глобалізації”, з іншого – загострення проблем актуалізації відмінностей – національних, культурних, гендерних, расових, релігійних. Інтеграційні тенденції, універсалізм, який

набирає силу, та тенденції до виявлення унікальності різних народів надають особливої значущості проблемі поєднання універсальних принципів і цінностей з позитивним (а не просто нейтральним) відношенням до відмінностей (зокрема, етнічних). Загострення міжрегіональних, міжетнічних, міжконфесійних конфліктів, сплески міжнародного тероризму і злочинності приводять до перегляду сфери пізнання, пов'язаної з культурним, етнічним і регіональним різноманіттям, до перегляду національної й культурної політики безпосередньо в Україні.

Зміни, що відбуваються сьогодні на Закарпатті в галузі політики, економіки, соціальних відносин викликають певну тенденцію міжетнічного розшарування. Оздоровлення культури, її подальший розвиток – це не лише одне з актуальних завдань, що стоїть сьогодні перед нашим суспільством, але й незамінний інструмент, без використання якого неможлива реалізація програм національно-культурного відродження України у цілому, й Закарпаття зокрема. Більш того, духовне відродження є попередньою умовою вирішення широкого комплексу соціальних проблем.

У цьому контексті важливо дослідити палітру естетичних цінностей українців, що відобразилась в уявленнях українського етносу, з'ясувати наявність світоглядних домінант, обумовлених особливостями буття українського народу, що виступає **метою статті**.

Чільне місце посідають естетичні категорії в розумінні естетичної картини світу окремого етносу. Вони висвітлюють та фіксують за допомогою відповідних понять найважливіші естетичні цінності народу, передусім його уявлення про красу. Українська людина в усі часи найбільшою мірою підпорядковувала життя прагненню до прекрасного. Прекрасне домінує в естетичному житті українця з первісного періоду існування народу. Гармонійність природного світу міститься в основі людського життя, поведінки в спільноті, визначає її цінності. Саме до цього часу відносимо появу в українському світогляді прагнення до цілісної рівноваги, відчуття гармонії світу і людини [2]. Зароджуючись тоді, коли формуються основи народної ментальності, гармонійність як виявлення прекрасного стає важливою ознакою української людини. Д. Чижевський характеризував гармонійність як примирення естетизму, прийняття ним усього в світі, оскільки воно є прекрасне [7, с. 64].

Прагнення гармонії між природою і людиною викликає відповідне бажання гармонізувати стосунки між людьми. У цьому випадку гармонійність з рівня індивідуального переноситься на рівень національний, що вимагає відповідності тим суспільним нормам, які діють в родині та групі, з якою себе людина ототожнює, а також зіставити власні інтереси з інтересами народу.

У матеріально-предметному втіленні прекрасне найбільш притаманне ужитковому мистецтву, причому тут переважає вже інша його модифікація – прикраса. Одяг, взуття, житло, предмети побуту навіть у найскрутніші та

найтрагічніші моменти завжди оздоблювалися згідно з існуючими уявленнями про красу, які у зв'язку з традиційністю українців майже не змінювалися аж до ХХ ст. Оскільки красиве є синонімом досконалого, то декорування предметів вжитку здебільшого наслідувало довершеність природного світу. Рослинний орнамент використовувався у всіх без винятку напрямках народного мистецтва і був найпоширеніший. Відомий дослідник Х. Вовк в етнографічній розвідці “Антропологічні особливості українського народу” писав: “Орнаментация українського посуду дуже різноманітна, і в ній, так само як і в вишивках, розмальовуванні печей, у різьбленні дерева тощо, дуже яскраво виявились естетичні нахили українського племені ... Основні мотиви її завше виключно графічні та барвні, до того майже виключно рослинні” [2, с. 63].

Прикрашаючи все навколо себе, українці важливого значення надавали і власному зовнішньому вигляду. Яскравий приклад – оздоблення одягу вишивкою, яку справедливо вважають однією з основних особливостей народного мистецтва. Ю. Русов зазначав: “Кожен знає і справедливо гордиться надзвичайною різноманітністю, багатством і вміло добраними барвами наших вишивок” [5, с. 50], ними декорували практично всі речі широкого вжитку. Як засвідчують етнографічні джерела одяг прикрашали ще тканими прикрасами й особливим збиранням тканини. Використовували й різноманітні аксесуари: пояси, які були щоденними та святковими, головні убори, декоровані квітами, пір'ям, стрічками (зокрема, це стосується тих, що вдягали на свята), персні, кульчики, нашійні прикраси, чоловіки носили ще торбинки і різьблені “ціпки”, в Карпатському регіоні – “топірці”, “пістолі” та дерев'яні порохівниці. Особливу увагу приділяли зачісці, яка мала бути ретельно виконаною. Причому зачіски, як і аксесуари, різнилися не лише за статевою, а й за віковою і територіальною ознаками, що засвідчує їхню поліваріантність [5, с. 220-227]. Таке скрупульозне ставлення до власного зовнішнього вигляду було зумовлене насамперед бажанням відповідати існуючому розумінню краси, а отже, перебувати в гармонії з природою й інтроверсійністю, яка, сприяючи самовдосконаленню людини, вимагала, щоб її внутрішній і зовнішній стан відповідали єдиній цілісності.

Прекрасне виступає головною характеристикою українського естетизму в філософській думці України першої половини ХХ ст. Наголошуючи на цій особливості народної культури, філософи висловлювали два діаметрально протилежні погляди: перший дає їй позитивну оцінку, другий – негативну. Захоплювалися естетизмом українського народу Ю. Липа, І. Мірчук, Г. Ващенко, І. Огієнко та Ю. Русов. Для них здібність українців до мистецтва та необхідність пов'язати життя з красою вважалася ознакою високої духовності. Я. Ярема пов'язував із домінуванням прагнення до прекрасного основні риси української ментальності – емоційність, індивідуалізм, неагресивність і допомога ближнім.

На противагу їм Д. Донцов убачав у естетичній спрямованості національного світогляду нездатність народу до політичної творчої діяльності, а отже певну обмеженість [3].

І перший, і другий погляди можна вважати дещо спрощеними, ймовірно, через те, що жоден із дослідників не мав на меті розкрити істинну природу українського естетизму. Ця риса народної ментальності виступає у них допоміжним засобом при з'ясуванні головних завдань дослідження, які переважно зводяться до в'яснення причин поразки Української держави на політичній арені початку ХХ ст. і виокремлення українського народу, ствердження його культурно-ментальних відмінностей від інших народів.

Важливою естетичною складовою світогляду українського етносу є уявлення про піднесене. В історії філософсько-естетичної думки цей термін вперше починає застосуватись у пізній античності для характеристики значущості та урочистості. Уявлення про піднесене притаманні ще дохристиянському періоду існування народу. Язичницькі вірування, наділяючи природний світ особливим значенням, надприродними якостями, тим самим стверджували його велич. З прийняттям українцями християнства, на перший план висуваються засади християнської релігії. "І в нашому українському народі щойно зі світлом християнства почалася справжня культура. Бо в цілій нашій історії не знайдете епохи такого великого й такого наглого поступу в культурі та просвіті, – як саме за часів святого Володимира Великого, коли то Русь-Україна прийняла християнство", – писав А. Шептицький [6, с. 12]. Це твердження є дещо абсолютизоване, адже культура українська ще за часів язичництва була високорозвинутою, хоча, безперечно християнська віра збагатила її новими елементами, посилила бажання духовного самовдосконалення, змінила акценти в людському ідеалі до моральності та внутрішньої краси.

Християнський світогляд зумовлює існування в українській тогочасній культурі піднесеного як естетичної цінності, яке засобом мистецьких форм виявляється через змалювання кращих людських помислів та вчинків, почуттів, що спрямовуються у світ високої духовності. У зв'язку з цим найкращим втіленням піднесеного стає сакральне мистецтво.

Ікона, пов'язуючи земне і неземне, відкриває доступ до пізнання трансцендентного світу. З прийняттям східної гілки християнства українці приймають водночас і візантійський іконопис, який вимагає суворого дотримання чітко визначених канонів стосовно сюжетів, зображення ликів святих, їх розміщення на іконі, одягу, кольорів, тла. Це мистецький напрям, де "переважає художнє відтворення надчуттєвого буття Бога, тобто образи Бога, ангелів та інших трансцендентальних подій, пов'язаних із цією ідеєю. Це мистецтво є і мусить бути символічним, оскільки зображає надприродні явища, які неможливо зобразити реалістично чи натуралістично" [4, с. 110], – зауважує Д. Крвавич, досліджуючи сакральне мистецтво України. Згодом у зв'язку з певними обставинами, коли іконопис виходить за стіни

монастирів, українська ікона стає менш консервативною, набуваючи власного неповторного вигляду, збагачуючись національними мотивами й особливостями народного мистецтва. В ній починають поєднуватися окремі риси візантійського сакрального мистецтва та чуттєвого народного живопису (зображення і Бога, і святих, і реальних людей, причому в найблагородніших виявах).

Безумовно, розкриттям ролі піднесеного у сакральному мистецтві найбільшою мірою займалися представники релігійного напрямку. Так, А. Шептицький, який викладав у Богословській академії історію церковного малярства та церковної архітектури, приділяв дуже багато уваги вивченню цього питання. Зокрема, він наголошував: “Релігійне мистецтво, релігійне малярство має передовсім ту ціль, щоби якимось замислам приступними засобами представити те, що замислам вже не є приступним; прокладати дорогу до надприродного світла, впроваджувати їх у глибину молитви, містики, бо молитва і містика в суті речі – одне, учити їх молитися, звертати дух, їх ум до вічності ...” [6, с. 115].

Взагалі ідея необхідності звернення людини до Бога для її духовного саморозвитку після прийняття християнства набуває великої значущості в українській культурі. “Коли для прикладу, перевірити тільки нашу літературу, спостережемо, що більша її частина в княжі і козацькі часи є тематично і змістом християнською”, – зазначав провідний український релігійний мислитель ХХ ст. кардинал УГКЦ Йосиф Сліпий [4, с. 324]. Зверненням до світу божественного, що відображає духовність української людини, просякнуті твори більшості українських філософів інших часів, зокрема І. Вишенського, Г. Сковороди, П. Юркевича.

Проте розуміння піднесеного в українському національному світогляді виявляється не лише засобом втілення християнських ідеалів і цінностей. Найчастіше піднесене постає перед нами в змалюванні героїчної людини, котра в своїй поведінці керується насамперед розумом, моральними переконаннями, вміє володіти емоціями, почуттями, природними інстинктами і при потребі стримувати їх. Вона підпорядковує власні інтереси інтересам загальнонаціональним, власне благо – благу суспільному. Такий людський тип у народній ментальності витворюється здебільшого під дією тих історичних подій, що змушують людину чітко визнавати свою соціальну позицію, за якою вона будуватиме власну поведінку.

Формування готовності майбутніх учителів музики до інтеркультурного діалогу як один з напрямів духовного розвитку є процесом входження особистості у новий культурний простір, орієнтує її на вільний творчий розвиток в соціокультурному середовищі. Пізнання унікальності, неповторності кожної культури відбувається через самопізнання, самоактуалізацію особистості в результаті її саморозвитку та самоорганізації, а прагнення прилучитися до скарбів світової культури дозволяє розглядати культуру як систему суб’єктивних сенсів і ціннісних орієнтацій.

Висновки. Таким чином, етнокультурна підготовленість студентів – це не лише процес і результат оволодіння людиною певною системою знань, необхідних для формування професійних умінь і навичок, а, перш за все, саморозвиток і самоорганізація особистості. Дослідження означеної проблеми дає можливість говорити про те, що особливості естетичного освоєння світу українською людиною спирається на усю систему наявних естетичних цінностей, уявлень та ідеалів, зокрема на уявлення про прекрасне, потворне, піднесене, трагічне та комічне. Для українського етносу характерне втілення прекрасного переважно в ужитковому мистецтві, піднесеного – в сакральному мистецтві.

Ментальні, культурні, історичні особливості буття українського етносу зумовлюють перевагу уявлень про прекрасне над усіма іншими естетичними уявленнями та водночас ствердження краси як найвищої цінності, тотожної з добром. На підставі представленого в даній статті аналізу можливим стає подальше поглиблене дослідження культурно-естетичної складової національного світогляду, що наразі виступає перспективним напрямом продовження окресленої проблематики.

Використана література:

1. *Бондаревская Е. В.* Гуманистическая парадигма личностно-ориентированного образования / Е. В. Бондаревская // Педагогика. – 1997. – № 4. – С. 11-17.
2. *Вовк Х.* Етнографічні особливості українського народу / Х. Вовк // Студії з української етнографії та антропології. – К. : Мистецтво, 1995. – С. 39-218.
3. *Донцов Д.* Дух нашої давнини / Д. Донцов. – Прага : Вид-во Ю. Тищенко, 1944. – 271 с.
4. *Крвавич Д.* Сакральне мистецтво України і енцикліка “Сотий рік” / Д. Крвавич // Церква і соціальні проблеми. Енцикліка “Сотий рік”. – Львів: б. В., 1993. – С. 109-117.
5. Послання Блаженнішого патріарха Йосифа до українських науковців з нагоди підготовки ювілею хрещення Руси-України // Твори патріарха і кардинала Йосифа. – Рим, 1980. – Т. IX. – С. 324-325.
6. *Русов Ю.* Душа народу і дух нації. – Філадельфія: Америка, 1948. – 112 с. Кант из “Критики способности суждения” / Ю. Русов // История эстетики: в 5-ти т. – М. : Искусство, 1967. – Т. 3. – С. 62-74.
7. *Шептицький А.* Перше слово пастиря / А. Шептицький // Студії з української етнографії та антропології. – К. : Мистецтво, 1995. – С. 1-19.
8. *Чижевський Д.* Нариси з історії філософії / Д. Чижевський. – К., 1992. – 276 с.

References:

1. *Bondarevskaya Ye. V.* Gumanisticheskaya paradigma lichnostno-orientirovannogo obrazovaniya / Ye. V. Bondarevskaya // Pedagogika. – 1997. – № 4. – S. 11-17.
2. *Vovk Kh.* Etnohrafichni osoblyvosti ukrainskoho narodu / Kh. Vovk // Studii z ukrainskoi etnografii ta antropologii. – K. : Mystetstvo, 1995. – S. 39-218.
3. *Dontsov D.* Dukh nashoi davnyiny / D. Dontsov. – Praha : Vyd-vo Yu. Tyshchenka, 1944. – 271 s.
4. *Krvavych D.* Sakralne mystetstvo Ukrainy i entsyklika “Soty rik” / D. Krvavych // Tserkva i sotsialni problemy. Entsyklika “Soty rik”. – Lviv : b. V., 1993. – S. 109-117.
5. Poslannia Blazhennishoho patriarkha Yosyfa do ukrainskykh naukovtsiv z nahody pidhotovky yuvileiu khreshchennia Rusy-Ukrainy // Tvory patriarkha i kardynala Yosyfa. – Rym, 1980. – T. Ikh. – S. 324-325.
6. *Rusov Yu.* Dusha narodu i dukh natsii. – Filadelfiia: Ameryka, 1948. – 112 s. Kant yz “Krytyky sposobnosti suzhdeniya” / Yu. Rusov // Ystoryia estetyky: v 5-ty t. – M. : Yskusstvo, 1967. – T. 3. – S. 62-74.

7. Sheptytskyi A. Pershe slovo pastyria / A. Sheptytskyi // Studii z ukrainskoi etnohrafii ta antropologii. – K. : Mystetstvo, 1995. – S. 1-19.
8. Chyzhevskiy D. Narysy z istorii filosofii / D. Chyzhevskiy. – K., 1992. – 276 s.

ЛЕНДЕЛ-СЯРКЕВИЧ А. А. Эстетические категории прекрасного и возвышенного как мировоззренческие доминанты украинского этноса в этнокультурной подготовке будущих учителей музыки.

В статье рассматриваются особенности становления элементов этнонациональной структуры украинского общества, раскрывается роль эстетических ценностей в представлениях украинского этноса, а так же последствия для этнонационального развития украинского государства, которые влияют на формирование этнокультурной подготовленности будущего учителя музыки.

Ключевые слова: этнокультурная подготовка, учебная деятельность, профессиональная способность, профессиональная индивидуальность.

LENDEL-SYARKEVICH A. Aesthetic categories wonderful and elevated as world view dominants of Ukrainian ethnos are in etnokul'turnoy preparation of future music masters.

In the article are described a features of formation of elements of ethnonational structure of the Ukrainian society, realisation the functions by them, as well as functioning of structure as a whole and corresponding consequences for ethnonational development of the Ukrainian state are analysed and focuses on the problems of teaching staff training, the basis of which makes the principles of humanistic education upbringing.

Keywords: the ethno and cultural training, the scientific activity, the professional ability, the professional individuality.

УДК 37:7.012:373.62

Мельник М. Т.

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ ЕВОЛЮЦІЇ ФЕШН-ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються проблеми й перспективи навчання фахівців для індустрії моди в час інформаційно-комунікативних перетворень початку ХХІ ст. Аналізується стан наукового осмислення проблеми, визначаються напрямки змін, необхідних в освітніх процесах спеціалізованих українських вузів крізь призму професійної практики та передового закордонного досвіду дизайн-педагогіки. Дослідження висвітлює потребу в переосмисленні існуючої освітньої парадигми у зв'язку із суттєвими зрушеннями у професійній дизайнерській діяльності та зміною ставлення суспільства до моди загалом та фешн-дизайну зокрема. На основі аналізу тенденцій сучасного дизайну, моди, освіти, практики наставництва і підготовки студентів до професійного середовища, визначаються найбільш актуальні напрямки наближення вітчизняної дизайн-освіти до вимог сучасної світової системи моди. Робиться наголос на зміні ролі викладача та методики викладання матеріалу в умовах переважання цифрових носіїв інформації, масового поширення Інтернету та бурхливого розвитку інновацій дизайн-проекування.

Ключові слова: дизайн; освіта; мода; викладач; навчання; наставництво, фешн-освіта.